

Cl. Lucidi Catanei. v. iu. doctoris archidiaconi ac Cōsiliarii Marchionalis Mātuanī & oratoris ad Alexādrū. vi. Pont. Max. Oratio

Hodierno die humeris meis honus illud impositū uideo Alexander summe ac meritissimi pontifex: cui nō modo meū: uerū etiam uberrima priscorum ingenia uix respōdere possent: presertim cum apud sanctitatē tuā in tam florenti splēdidissimoq; confessu sim uerba facturus. Decet enim ut qui arduis de rebus in cōsummatorū hoīm presentia dicturi sunt: ipsi quidē quoq; uel ob p̄mptitudinem ingenii: uel ob eloquentiæ lacteam & copiosam uim p̄pterea delecti habeant: & reuera sint maximī. Et si pleriq; (sacro semper ordine circūscripto) grādīa ut inquit Hieronimus uerba trutinātes censorio Aristarchi obelisco errores acrius fortassis & acutius iudicēt q̄ discernant: quo fit ut etiam qui dexterrime & condigno lepore orandi munus obierint: expectatione tamē auditorum ancipitiq; euentu actionis titubantes fere in ordinanda oratione turbent ac pertimescant: quod summis oratoribus & Philosophis usu aliquando euenisse comperit. Nam Theophrastus in Senatu Atheniensī sermonem habiturus obmutuit. L. Crassus paternam ulturus iniuriā nec uerbum quidē emittere potuit. Demostheni apud Philipum Alexandri patrē idem contigit. Cicero autē pro Milone causam dicturus ita expa-

uít ut magis insípide nunq̄ orauít. Hæc ígit̄ mecum re
petens q̄ ueris disertíssímis interdū euenere: quid anímí
esse míhí censes. Cum tam paruo nauígíó amplum &
horrendum mare íngredi: nísi obtemperandí necessitas
quæ apud omnes méritam asserre debet excusationem:
Et excellens tua benígnitas ac peculiáris mansuetudo:
quam nuperríme ín urbe Roma coram ípse de te exper-
tus sum me reficerent & adhortarentur: quibus potíssi-
mum Ducibus & adiutricibus uela uentis securus per-
mittens: prosperos orationí meæ successus ímprecabor:
Erit namq; deo ímmortalí annuente sermonis origo q̄
íllustríssímus Prínceps Marchíó Mantuan̄. ut est celsi-
tudínis summorum Pontíficum: & sacri Senatus apo-
stolící ac Romane ecclesiæ obseruandíssímus: ita audí-
to iucundíssímó nuntío: quo íntellexít sine certamíne
& íncredíbílí patrum consensu: quibus curæ fuit optí-
mum antístítem delígere: Ad summum te Pontíficat̄
fastígíum díuínitus tanq̄ Aaron electum: míranda su-
pra quã díti possit lætítia affectus est: adeo ut uníuerso
populo ín Rege suo exultante ad nō uulgaria gaudíi sí-
gna excitato díes festos egerít: & arbitramur creberri-
mos ígníum splendores: & periucundos campanarum
omnium nostræ tinnítus: ceteraq; ín síu genere clan-
gores & sonítus amœníssímos reddentia: ad finítima
queq; loca penetrasse. Ceterum tantæ exultationís ra-
tío haberetur ac ut príuatam mentís suæ de te iudícium
affectum símul & obseruantíam ín sanctam sedem apo-

stolicã te
uenerã
Prínceps
Alexand
lem ach
tempera
ciamus
tuo sum
ad te mí
rum mo
center a
índe ca
nemín
se cui se
uíssím
tuæ píe
cōmen
eternæ
nri iesu
tius m
pretē
torē sí
oím op
lem cor
ges & p
August
nomíne
facundi

stolicā testaret: nos tres genibus tuis aduolutos ad te
ueneraſ. ſanctiſſimoſq; pedes tuos deoſculaſ. inelytus
Princeps noſter dñs. S. fratrem animæ dimidium ſuæ
Alexandrum Sanſeuerinatem nobiliſſimum: meq; fide
lem achatem ſuum Oratores tranſmiſit. Iuſſis itaq; ob
temperantes: tribus potiſſimum rationibus tuæ denun
ciamus maięſtati: amabilem deo Príncipei noſtrū de
tuo ſummo pontificatu mirū in modum letantem: nos
ad te miſiſſe. Prima: ut pro uetulto ſuorum progenito
rum more & debito recognitionis beatitudinem tuā re
center aſſumptam adorem⁹ ac ueneremur. Proxima de
inde cauſa equidem honeſtiſſima fuit: ut notū faciam⁹
neminē aliū hac etate Pont. maximū deſignari potuiſ
ſe cui ſecuriuſq; et firmi⁹ ouilis dñici cura crederet. No
uiſſima deſcribēda ſuccurret: ut xpiani nominis tutelā
tuæ pietati ſpōte currenti: maiori quo poſſumus ſtudio
cōmendatā reddamus. Te igit̄ celeſtis aulae ianitorem:
eternæ uitæ clauiger⁹: indubitatum Petri ſucceſſorē: dñi
nr̄i ieſu xp̄i uicariū: patrē uniueroꝝ & fideliū: & ecclie to
tius mgr̄m recognoſcim⁹. Te ſanctoꝝ euāgelioꝝ inter
pretē: delictorū: errorumq; oīm culpæ & criminū expia
torē ſimul & emēdatōrē p̄fitemur. Tibi ſup̄mi rerum
oīm opificis ptās in terris cōceſſa eſt. Te ſupra morta
lem conditionē honorib⁹ merito p̄ſequunt̄: nō ſolū re
ges & principes colla ſubmittētes: uerū etiā Impatores
Auguſti apud quos ſumma eſt t̄palis ditionis. Illo. n.
nomine inſignit⁹ es quo te dominus Ieſus chriſtus ex
facundiſſimo Leonis Pontificis max. ſancti dogmate

nominari uoluit ut ineffabili munere eterni templi edificatione in beati Petri & successorum soliditate consistenter ostenderet. Inquies: Beatus es Simon Bariona quia caro & sanguis non reuelauit tibi: sed pater meus qui est in celis. Et ego dico tibi: quia tu es Petrus & super hanc petram edificabo ecclesiam meam: & porte inferi (ut uerbis saluatoris inheream) non praualebunt aduersus eam. Succurrit etiam ueteris testimonii scriptura: & Gregorii uiri nomine & re in eadem potestate ad Maritium epistola: quibus comprobatur sacerdotem tum angelum tum deum ab ipso gloriosissimo mundi conditore sepe numero appellari. Que si de his qui tibi ministrant: ac ueluti membra capiti inseruiunt: et si eos constitutos super homines et imperia Hieremias propheta testatur: Si pontificalis hanc dignitas Romae quo tempore uana religio uigebat: magno in culmine & pretio fuit: ut antiqui historiarum codices indicant. Multo magis pontifex eminentissime tua potestas ab uniuersis fidelibus existimanda est: cum non ficta: sed uera ac infallibili dei ordinatione tu solus sis qui ministerio incopinabili: ligandi: & soluendi in terris retines facultatem erratis nostris salutem impartienti. Unde offert se nobis secundae transmissionis nostre tam breui sermone percurrende: ut fateamur ingenue ad hunc te locum humano fastigio angustioris: ad tam insignia Reipublicae gubernacula Alexan. Pont. amplissime: non humano solum: sed diuino etiam consilio ueluti saluberrimum sydus pectus & sullatum. Sacroque apostolico senatu qui te delegit: ac

incognoscibilem & incommensurabilem potentiam tuam

tuae cl
se deb
dotio
uti q
lus tibi
innoc
Qua
natio
cui iur
etiam
confi
sum
recti
uigila
Qua
factu
mia i
Bono
rasset
creau
nem
te tpe
mirab
tate cr
genio
omnis
tibi str

tua claritati quæ demandatum munus subiit plurimū
se debere constituim⁹. Veruntamē de tuo summo sacer
dotio aptius dicere nequeo : nec idoneo magis auctore
uti q̄ q̄ indelebilis memoriæ Callistus Tertius auūcu
lus tibi fuit. Cuius uita sic prodiit in lucem ut omnib⁹
innotescat q̄ maturum sensum ante annos presetulerit.
Quā acutus & memoriōsus disputator in solēni Gim
nasio cognitus fuerit: ut breui doctor ciuilis & pontifi
cii iuris factus: ip̄e cæteros palam edocuerit. Quā fidus
etiam eminentiq; Regum consiliarius: in dandis etenim
consiliis fidem ac religionem : In capiēdo prudentiam
summam exhibebat. Quā affabilis in magistratibus &
rectissimus iudex. Quam deuotus in ecclesia presbyter
uigilās episcopus. Quā uerus & prouidus Cardinalis.
Quā catholicus & incorruptus Pontifex maxim⁹: quo
factum est ut cum ob excellētes animi tui dotes & exi
mia in eum obseruantia: quibusdam insignibus titulis:
Bononiæ sacris te canonibus enixe incūbentem deco
rasset. Postremo sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalem
creauit. Senatuī apostolico ascripsit & erexit in Cardi
nem colūnam quæ erat in montem excelsum pceden
te tpe euasura. Tu enim pater beatissime qui pontifices
mirabili tua animorū scrutatione puidentiā & dexteri
tate creare cōsueuisti: nunc celebri uirtute tua solerti in
genio quo supra oēm cæterorū aleam cōsistis: eximiaq;
omnis generis uirtutum dote ad sublime hoc soliū iter
tibi struxisti. Et licet plurima sint per quæ hōibus adī

tus parat ad gloriam. Illud est tamen precipuū quo uiri graues alioꝝ cōmoda & salutē procurāt. Nam nulla re alia propius hoīes ad deum accedere creditur q̄ iuxta Ciceronis sententiā salutē ip̄am hōibus querēdo. Nul- lum quippe gen⁹ omifisti per hos annos plurimos quibus celeberrimo Cardinalis officio functus es: cui pro facultate tua & necessitate nō sis opitulat⁹: & omni studio p̄stō fueris: estus: alioris: inedia: uigiliaꝝ patientissimus. Adeo ut plures etiā calamitosos: aut iniuria la- cessitos magno siue humili loco natos: innata benefi- centia tua & amplissimis meritis ante indictionē Ale- xandri nomē usurpās reddideris honestatos. Ex aposto- li quoq; sententiā qui caritatē magna laude ceteris animi bonis p̄ferendā censuit. Multa insup prudentissime saluberrimis tuis monitis & grauibus consiliis sunt pu- blice sancita & decreta: hæ te uirtutes ad summū ponti- ficatum extulere. hæ eternitatis uiam tibi apperuerunt nec ad hanc nauiculā Petri regendā quæ infeliciter sub- mergitur delectus nūc esses: nisi uir omni ex parte pro- batissimus dīnoscereris: cum non temporis momento: sed octo ferme lustris maiora queq; munera: & legatio- nes de latere obeundo: sapiēter: pie: grauius: atq; iustissi- me circa res apostolicas uersatus sis: nil omittēdo quod in his enucleandis foret: uel acriter impugnandum: uel prouide statuendum. Sententias etiā graues in preme- ditato sermone in Gorgiæ Leontini consuetudinē se- pissimne discutēns: ita ut ex longiori cogitatioē uenif-

se iudic
cernere
ma uoc
eloqui
bis: lat
in sub
rienten
num p
dixerin
clesiæ
dum c
abus l
luberi
rissim
p̄con
cta m
nescq; a
censer
ma qu
nie alt
sangu
bus ad
cumul
monis
ma nec
te enut

se iudicareris. Regium profecto ac pulcherrimum erat:
cernere te semper ingenio presentem grata ac suauissi-
ma uocis & oris concinnitate ex Homeri in Nestorem
eloquio dulcissime tonantem exquisitis & ornatis uer-
bis: latino siue materno ideomate nostro resplendentem
in subiectu copiosum: causasq; omnes memoriter aper-
rientem. Memoriam enim peropportunum homini bo-
num praecipua gerendorum exercitatione eximiam (ne
dixerim) profundam ostendisti. Nam si pro bonis ec-
clesiae conseruandis & amplificandis quicquam libran-
dum contingebat ad te ut alterum mitridate uiginti du-
abus linguis iura reddentem incessabili tempore & fa-
luberrime acurrebat. Propterea cum gestis propriis cla-
rissimè luceas: & infinita ac pene diuina bona tua equo
preconio intonare nequirem: tantomagis quia & si cun-
cta mei corporis membra in linguas uerterentur: om-
nesq; artus humana uoce resonaret: ea prout deceret re-
censere: opis meae non esset. Institui non exarare pluri-
ma quae de patria tua bellicosissima: & insigni de proge-
nie altaq; nobilitate & prosapia: stemmata: ac lungum
sanguinis ordinem concernente decantanda forent: qui-
bus adeo incaluisi ut quae ex illis incrementa hauseris
cumulatiores impendere uolueris. Superest ultimū ser-
monis membrum explicare: Quod est ut eminentissi-
ma necnon magnificentissima tua dignitas: altiores in
te enutriat: cogitatus: & sicuti preclara in Cardinalatu

edidisti facinora. Ita in Pontificatu maximo sublimius
a te quoddam efflagitamus. Eleua ergo mentem ponti
fex excelle & preconia tua iam parta correspondenti cer
tamine supera. Solet namq; prouincia Hispaniæ nobi
lissima unde tibi origo est ingeniosos uiros atq; in om
ni uirtutum colore iucundissimos producere: quib⁹ ar
guitur cōfirmata magis & perspicua apparere inditia p
motionē tuā a deo ipam celebratam: ut homo Hispan⁹
excellētiōribus naturæ donis ornatus monarcha xpīa
næ religionis crearet. Quo adiutorio altissimi & inui
ctissimi Reges tui honestissimū bellū aduersus Mau
ros grandī impensa: magnisq; apparatus gloriosissi
me perfectum: & de hostibus triumphatum nō minori
pietati & fortitudine contra reliquos infideles transfera
tur. Quia tu eo ualidius & constantius rem sis adiutu
rus: quo te preter religiōis nostræ causam quæ tibi præ
cipua esse debet: & dulcis amor patriæ ad ipam te uehe
mentius impellit. Sint ante oculos tot insignes Ciuita
tes: Imperia: & regna: a seuisimīs fidei nostræ hostibus
præte superstitiōis cultoribus cū inenarrabili dedecore
nostro & detrimento occupata. Nam & si plariq; san
ctissimi antecessores tui indefinēter clamauerint imma
nissimam Paganorum feritatē ut omnes usitato cōpre
hendam uocabulo ad interiora nostra nisi occurreretur
penetraturā. Callistus tamen siccis nunq̄ oculis nomi
nandus: de tuendo regno christi admodum sollicitus:
emisso ante apostolatū uoto: indictoq; sibi diuina in

spiratio
pria (u
cos or
um m
re uni
pluriu
domin
teris in
uino a
fusæ a
res exp
Nunc
cursum
mum
nere: i
Quan
uintia
sceler
matro
si uili
carnif
Patria
data &
barico
præfer
lo ut d
gnissu

spiratione Callisti noie tabellis domesticis manu propria (ut legitur) annotato: dum ad inferiores ecclesiasticos ordines gradatim sua probitate deuectus pontificum munus presagiret: salutaribus monitionibus excitare uniuersam dei plebem tanto adnixus est opere: ut quod plurimum Germaniæ & Pannoniæ populorum crucem domini pro uexillo gestantium auxiliis & suffragiis ceteris in consulte suis in sedibus quiete manentibus: diuino adiutorio maiores ipsorum copiarum apud Belgradum fusæ ac profulgatæ fuerint. Eratque ei mens firmius uires experiri nisi ipsum immatura mors deprehendisset. Nunc autem non ridiculum non superuacaneum esset cursum reminisci: imo calamitosum est dicere: miserimum audire: luctuosissimum intelligere: tremendum cernere: iamque animus meminisse horret: luctuque refugit. Quantum interea uires illorum inualuerint: quot prouinciæ dirrepte & afflicte iaceant: Christianis nephario scelere captiuis trucidatis aut palo transfixis. Fidei uero matronarum: uirginum: sexus nulla habita ratio. Religiosi uilissime ac inhumanissime tetro supplitii genere excarnificati: memorabilia sanctorum templa: presertim Patriarchales sedes: & reliqua sacraria polluta attrita foedata & ad nostram derisionem quocumque probri signo Barbarico furore maculata. Et si quid ab infidelibus illesum præseruari uideatur: id questus tantum non religionis zelo ut domini nostri iesu christi sepulchrum ueneratū dignissimum: nec contenti tantas nobis clades intulisse.

ingentem & formidandam classem superioribus stru-
xere dieb9: ad perniciem: extremumq; interitum nostrū
ut neminem lateat proditorie destinatam. Caterū cum
antiqua uulnera: infelicem atrocemq; exitum incendia:
Cedes & incommoda deplorare non sit futuro provide-
re discrimini quod imminet Romanæ ecclesię omnium
fidelium matri: & beatorum apostolorum Petri & Pau-
li martirio dedicate. Ideo btissime pater attolle animos
& pastoralis officii in hoc & plarisq; aliis summam &
celerem exigentibus opem (ut par est) suscipe: ouile sal-
uatoris pascere: dominicum gregem foue. protege: & om-
ni conatu christianos principes pacificos contine: ne ex
discordia siue iniuria oues christi fideles Barbaris mor-
sibus passim deuorentur. Pastor enim bonus animam
suam ponit pro ouibus suis. Te opportune rebus ad-
modum fessis exhibe. Auunculi tui piissimi uotum &
propositum (ut teneris) perfice. Manent tibi ingenium
& prouidentia maxima in cunctis agendis: modo adsit
studium & industria uoluntas. Non deficient in tem-
pore precipui suffragatores. Habes in tua ditione stre-
nuum Imperatoris Turchorum fratrem Innocentii octa-
ui Pontificatu. Sed tuo etiam consilio saluberrimo par-
tiam: quod inter preclara ueterum monumenta enume-
randum est. Illum si pro Republica christiana tentan-
dum censueris ocio torpescere non permittas. Memo-

lo in domini nostri ihesu christi
consilium conuenienter nobis claret

rare que
cellis sup
populi r
ti: si ope
bonitate
sibi ipfis
mittunt
mum fu
strante
In quo
nibus
men ut
hanc c
sint fa
tra fat
maior
rissim
gnis c
citu d
bitauit
sedem
multis
pote c
eidem

rare queso uariis ipsum insidiis exagitari; & naturæ pro
cellis suppositum esse. Vniuersi Principes christiani &
populi religionis nostræ erūt tibi adiumento incessan-
ti: si operam te nauare reuera intellexerint; Cui pro tua
bonitate maxīma & uigilantiā te minime defuturum
sibi ipsis non mediocri spē cordibus suis iniecta repro-
mittunt. Vidisti etiā biennio ab hinc frequentissi-
mum super hoc Legatorum conuentum; te submini-
strante & etiā consulente Romæ actum & habitum.
In quo & si pro excellentissimo domino meo agēs om-
nibus requisitis promptus suo nomine fuerim. Atta-
men ut lucidissimum nostræ fidei speculum; denuo in
hanc causam se se ipsum; & suas etiā quantulecunq;
sint facultates artes: opida: arma: clientelas; & si quid ul-
tra fata congesse in manu tua deuotissime ponit. Et
maiora re ipsa quam uerbis se facturum pollicetur. Cla-
rissimus et enim Marchio noster militari robore insi-
gnis ceu belli fulmen cum ualido pro uirili parte exer-
citu delectis copiis in expeditionem se conferre non du-
bitauit; ne a suo & maiorum in sanctam apostolicam
sedem instituto aliqua ex parte declinare uideatur; qui
multis & amplioribus ab illa beneficiis honestati; ut-
pote centuplum pro simplo maxime reportantes; adeo
eidem semper deditissimi fuere; ut fluctuanti nauiculæ

domi forisq; opem ferre ex debito non cessauerint urgentissimis rationibus quæ in iure dominandi animos auertere potuissent postpositis: nam ex cæteris pontifices plurimi ad eos sua benignitate fiducialiter applicantes perbenigne ac excepti fuere. Leo Tertius ab urbe discedens Mantuam profectus ad salutandum preciosissimum redemptoris nostri sanguinem in ara crucis effusum iucundissime suscipit. Et multa cum Carolo magno ad quem se contulit tractare tunc non pretermisit. particula nobilissimi cruoris singulari reuerentia ad ecclesiam Lateranensem transmissa. Alexander uero Secundus sua dente etiam Heinrico Imperatore tertio: Mantuanum solum ut sedis apostolicæ obsequentissimum delegit. Vbi consilio inuito ex sententiâq; solutu: Cadolo Parmense episcopo pro antipapa se gerente deposito Alexander legitimus & uerus Pontifex fuit declaratus. Et Gotofredus uir illustris Mantuæ dominus pro eo bis manum conseruit Cadoli copias aduersantes loco cedere cogens & de hostibus optima spolia referens. Ioannes etiam uiginti tertius Ioanem Franciscum Gongagam in confederationes sibi asciuit. Adladislaui Regis Vngariæ potentissimi exercitum deturbandum: quo auctore Bononia graui bello pressa: cum ingenti hostium formidine & calamitate liberata extitit. Eoq; tempore Mantuanos lares bis inuisit. Et ibi pro eodem ex Italia depellendo qui plurima christianitatis ecclesiæ loca occupauerat: conuentum maxime egregium celebrauit.

Martin
clesie c
Vbi n
diolan
mos n
it: men
usq; ad
mus il
cundu
tum in
stian
uero
entib
fuerit
testis
mun
me lo
pro t
sent
anim
tio d
men
cum
teatu
facien
premi
uener

Martinus quintus pater omnium supremus rebus ec-
clesie compositis ex constantia Mantuam se contulit.
Vbi memorandum Philipum Mariam uicecomitem Me-
diolani Ducem & Pandulphum Malatestam potētissi-
mos non mediocriter dissidentes ad gratiam composu-
it: memorato Ioanne Francisco antedicto in eadem utri-
usq; adhibito. Ad hæc quoq; exhibet se nobis sanctissi-
mus ille uir religione & scientiæ non immerito Pius se-
cundus maximus pontifex: qui Mantuanum conuen-
tum indixit: in quo de cõmuni utilitate cõmunib9 chri-
stianorum consiliis actum saluberrime fuit. Quatum
uero comiter perhumane: tute: fideliter religiose afflu-
entibus cunctis ad nature necessitatem Romana curia
fuerit suscepta: amplissimũ tuæ beatitudinis exigimus
testimonium. Nam & si plurimorum qui iucundissi-
mum fere animum nobiscum egere: memoriam q̄maxi-
me longam teneamus. Tu tamen pater sancte nostror:
pro tempore principum mentibus ita inhesisti: & præ-
sentis herois nostri magnis & precipuis in nos meritis
animo sic insides: ut nominis tui sanctissime recorda-
tio dignissimum bonitatis & paterne dilectionis speci-
men sibi & populis suis in domino præbeat: quo fit ut
cum artioribus uinculis se tibi deuinctum liberrime fa-
teatur. Is cuius iussu ad te pfecti sumus: uerbis finem
facientes: iterum Alexander pontifex summe te in su-
preum antistitem & unicum ecclesiæ caput colimus:
ueneramur & adoratu prosequimur: ac ut optimo & de

omnibus benemerito et pro opportuno huius sacratissimi soli Duci gubernatori colla submittit. Et cum pro coruscanti maiestatis tuæ celsitudine; tum pro ueteri in te obseruantia quicquid dignitatis uirium cordis ut semel finiam habet Franciscus Marchio Mantuæ libera liter & nō minus uere q̄ periuicunde in arbitrio tuæ amplitudinīs reponimus; & promptissime imperpetuum de dicamus omne per eum. Amen.

Habita Romæ coram Alexandro sexto Pontifice maximo; & sacro apostolico Senatu; Die quinta Nouēbris. M. cccc. xcii.

Handwritten note: 14683

